

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Polska publiczność teatralna w XIX wieku – rewizje. Historia widzów teatralnych w perspektywie studiów fanowskich

Celem projektu jest zbadanie historii publiczności teatralnej na ziemiach polskich w XIX wieku, szczególnie w Warszawie, przez pryzmat praktyk i doświadczeń najbardziej zagorzałych widzów teatralnych, których proponuję nazywać „fanami teatru”. Chodzi zatem o przyjrzenie się polskiej kulturze teatralnej XIX wieku z perspektywy publiczności, a nie autorów dramatycznych, arcydzieł scenicznych czy wielkich aktorów epoki. W projekcie centralne miejsce zajmują ci widzowie, których zachowania często interpretowano jako przesadne, w złym guście, niestosowne, a które być może w jakiś sposób podważały istniejący wówczas porządek wartości moralnych i estetycznych.

Istotną dla projektu kategorię „fandomu” rozumiem za Cornelem Sandvossem (2005), który podkreśla powtarzalność, wymiar emocjonalny i konsumpcjonistyczny praktyk fanowskich. Choć w XIX wieku nie mówiono o „fanach” teatru (prędzej o „teatromanach”) wydaje się, że część ówczesnych widzów można jako fanów zdefiniować na podstawie ich sposobów uczestnictwa w kulturze teatralnej. Projekt zakłada, że uruchomienie pojęcia „fana” w odniesieniu do historycznej publiczności teatralnej stwarza wyjątkową szansę zrewidowania wielu stereotypowych wyobrażeń na temat i dawnych publiczności, i dzisiejszych fanów, i wreszcie miejsca teatru w społeczeństwie XIX wieku. Taka perspektywa badawcza może okazać się szczególnie cenna w refleksji nad rolą teatru w codziennym doświadczeniu ludzi z grup społecznie podporządkowanych (na podstawie klasy, płci, kapitału kulturowego etc.) na ziemiach polskich w XIX wieku.

Projekt składa się ze studiów wybranych przypadków, które umożliwią odpowiedzi na podstawowe pytania badawcze:

1. Kim byli fani teatru?
2. Jak wyglądały ich praktyki fanowskie?
3. Wokół kogo lub czego powstawały fandomy?

W projekcie interesować mnie będą między innymi takie zagadnienia, jak: relacja między tożsamością fanowską a narodową; klasowy i etniczny profil fanów; popularne gusta teatralne; wymiar handlowy i komercyjny przedstawienia teatralnego; konflikty między fanami, między fanami a innymi widzami; relacja między fanami a instytucją teatralną; międzynarodowy wymiar kultury fanowskiej; kobiece fandomy.

Projekt odwołuje się do badań prowadzonych w różnych dyscyplinach, takich jak studia fanowskie, studia nad publicznością (*audience studies*), studia historyczno-teatralne i kulturoznawcze. Badania prowadzone będą na różnorodnych źródłach z epoki (np. fotografie, karykatury, pamiętniki, materiały prasowe, mapy, afisze, egzemplarze teatralne, teksty dramatyczne, literatura piękna).

Zastosowana w projekcie metodologia ma służyć z jednej strony krytycznemu zbadaniu powstających w XIX wieku reprezentacji publiczności teatralnej, a zwłaszcza fanów teatru (a więc: kto, dlaczego, w jakich mediach i z jakiej pozycji społecznej wytwarzał takie reprezentacje), a z drugiej strony – próbie odzyskania praktyk, doświadczeń, preferencji i tożsamości fanów na tle ówczesnej publiczności.

Łącząc perspektywę historyczno-teatralną i fanowską projekt uzupełnia historię teatru i studia fanowskie o zagadnienia dotychczas w nich nieobecne, niezauważone, przemilczane. Wciąż brakuje bowiem badań dotyczących publiczności historycznych, historii fanów oraz fandomów teatralnych. W ramach projektu powstaną artykuły i monografia, które przynajmniej częściową wypełnią istniejące luki, zwłaszcza w odniesieniu do realiów dziewiętnastowiecznej Warszawy. Wpłyną one na dotychczasowe rozumienie kultury fanowskiej oraz obraz polskiej kultury XIX wieku.